

TA’LIM MODERNIZATSIYASINING ZAMONAVIY FALSAFIY TALQINI

Jurayev Alisher Tulqinboyevich

Namangan davlat universiteti Tarix kafedrası o‘qituvchisi PhD

Email:alisherumida1987@gmail.com

UDK 37.014.5:1

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18981375>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada ta’lim modernizatsiyasining zamonaviy falsafiy talqini ijtimoiy taraqqiyot, globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida tahlil qilinadi. Ta’lim modernizatsiyasi ontologik, gnoseologik va aksiologik yondashuvlar asosida ko‘rib chiqilib, uning inson kapitalini rivojlantirishdagi o‘rni asoslab beriladi. Shuningdek, milliy ta’lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonlarining falsafiy asoslari ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: ta’lim modernizatsiyasi, zamonaviy falsafa, globallashuv, inson kapitali, kompetensiyaviy yondashuv, uzluksiz ta’lim, raqamli jamiyat.

Аннотация. В данной научной статье анализируется современная философская интерпретация модернизации образования в условиях социального развития, глобализации и цифрового общества. Модернизация образования рассматривается на основе онтологического, гносеологического и аксиологического подходов, обосновывается ее роль в развитии человеческого капитала. Также раскрываются философские основы процессов модернизации национальной системы образования.

Ключевые слова: модернизация образования, современная философия, глобализация, человеческий капитал, компетентностный подход, непрерывное образование, цифровое общество.

Abstract. In this scientific article, the modern philosophical interpretation of educational modernization is analyzed in the context of social development, globalization, and the digital society. The modernization of education is considered on the basis of ontological, epistemological, and axiological approaches, and its role in the development of human capital is substantiated. Also, the philosophical foundations of the processes of modernization of the national education system are revealed.

Keywords: modernization of education, modern philosophy, globalization, human capital, competency-based approach, continuous education, digital society.

Kirish

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida ta’lim tizimi ijtimoiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Globallashuv, ilmiy-texnik taraqqiyot va raqamli transformatsiya jarayonlari ta’limning mazmuni, shakli va funksiyalarini tubdan qayta ko‘rib chiqishni taqozo etmoqda. Shu bois ta’lim modernizatsiyasi masalasi bugungi kunda nafaqat pedagogika, balki falsafa, sotsiologiya va madaniyatshunoslik fanlarining ham muhim tadqiqot obyektiga aylangan .

Falsafiy nuqtai nazardan, ta’lim modernizatsiyasi jamiyatning bilimga bo‘lgan ehtiyoji va inson haqidagi tasavvurlarining o‘zgarishi bilan uzviy bog‘liq jarayondir. Zamonaviy talqinda u ijtimoiy taraqqiyotni belgilovchi strategik resurs sifatida qaralmoqda. Mazkur maqolaning maqsadi ta’lim modernizatsiyasining zamonaviy falsafiy mazmunini kompleks yondashuv asosida tahlil qilishdan iborat.

1. Ta’lim modernizatsiyasi tushunchasining zamonaviy falsafiy mazmuni

“Modernizatsiya” tushunchasi falsafada jamiyat rivojlanishining yangi sifat bosqichiga o‘tishini ifodalovchi kategoriya sifatida talqin etiladi. Ta’lim modernizatsiyasi esa mazkur jarayonning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ta’lim tizimini zamon talablariga moslashtirishga qaratilgan ongli faoliyatni anglatadi .

Zamonaviy falsafiy talqinda ta’lim modernizatsiyasi quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

ta’lim mazmunining ochiqligi va moslashuvchanligi;

shaxsga yo‘naltirilganlik;

innovatsion va kompetensiyaviy yondashuvning ustuvorligi .

Bu jarayonda ta’lim an’anaviy bilim uzatish vositasidan ijtimoiy va madaniy transformatsiyaning faol mexanizmiga aylanadi. Shu sababli, ta’lim modernizatsiyasi zamonaviy epistemologiya va ijtimoiy falsafaning bevosita amaliy ifodasi sifatida namoyon bo‘ladi .

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

2. Ta’lim modernizatsiyasining ontologik asoslari

Ontologik jihatdan ta’lim modernizatsiyasi inson va jamiyat mavjudligining yangi shakllarini shakllantirishga qaratilgan jarayon sifatida namoyon bo‘ladi. Postindustrial jamiyat sharoitida bilim asosiy ishlab chiqarish resursiga aylanib, ta’lim esa ushbu resursni yaratish va rivojlantirishning muhim instituti bo‘lib qolmoqda.

Zamonaviy falsafada inson faqat ijtimoiy rollarni bajaruvchi subyekt emas, balki o‘zini rivojlantiruvchi va o‘z mavjudligini ongli ravishda quruvchi shaxs sifatida talqin etiladi. Shu nuqtai nazardan, ta’lim modernizatsiyasi shaxsning o‘zini anglash va o‘zini namoyon etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Milliy ta’lim tizimlarini modernizatsiya qilish jarayonida ham ontologik yondashuv muhim ahamiyat kasb etib, ta’lim inson kapitalini rivojlantirishning asosiy omiliga aylanishi lozim .

3. Ta’lim modernizatsiyasining gnoseologik talqini

Zamonaviy gnoseologiyada bilim subyektiv va ijtimoiy shartlangan hodisa sifatida qaraladi. Bu holat ta’lim jarayonida o‘quvchi va tinglovchining faolligini oshirish, bilimni mustaqil ravishda egallash va konstruksiyalashga yo‘naltirilgan yondashuvlarni talab etadi .

Shu nuqtai nazardan, ta’lim modernizatsiyasi:

konstruktivizm;

kompetensiyaviy yondashuv;

refleksiv ta’lim

kabi gnoseologik tamoyillarga tayanadi .

Bilim endilikda tayyor mahsulot emas, balki doimiy ravishda yangilanib boruvchi jarayon sifatida talqin etiladi. Bu esa uzluksiz ta’lim konsepsiyasining falsafiy asoslarini mustahkamlaydi.

4. Ta’lim modernizatsiyasining aksiologik jihatlari

Aksiologik yondashuv ta’lim modernizatsiyasining qadriyatlar tizimi bilan uzviy bog‘liqligini ochib beradi. Zamonaviy jamiyatda ta’lim insonparvarlik, ijtimoiy adolat, teng imkoniyatlar va shaxs erkinligi kabi qadriyatlarni shakllantirishning muhim instituti sifatida namoyon bo‘ladi .

Ta’lim modernizatsiyasi jarayonida:

shaxsning ijodiy salohiyati ustuvor qadriyatga aylanadi;

bilim jamiyat taraqqiyotining asosiy omili sifatida e’tirof etiladi;

ta’lim natijalari jamiyat ehtiyojlari bilan uyg‘unlashadi .

Shu sababli, ta’lim modernizatsiyasi faqat tashkiliy yoki texnologik yangilanish emas, balki qadriyatlar transformatsiyasi sifatida ham talqin etiladi .

5. Globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida ta’lim modernizatsiyasi

Globallashuv jarayonlari ta’lim tizimlarini milliy chegaralardan chiqib, global bilim makoniga integratsiyalashuviga olib kelmoqda. Bu holat ta’lim modernizatsiyasining yangi falsafiy mazmunini belgilaydi .

Raqamli texnologiyalar ta’limning:

makon va zamonga bog‘liqligini kamaytiradi;

individual ta’lim trayektoriyalarini rivojlantiradi;

bilim olish jarayonini interaktiv holga keltiradi .

Biroq zamonaviy falsafiy talqinda texnologik ratsionallik insoniy qadriyatlar bilan uyg‘unlashishi zarurligi ta’kidlanadi. Shu jihatdan, ta’lim modernizatsiyasi inson va texnologiya o‘rtasidagi muvozanatni saqlashga xizmat qiladi .

Xulosa

Ta’lim modernizatsiyasining zamonaviy falsafiy talqini ushbu jarayonning ko‘p qirrali va tizimli hodisa ekanligini ko‘rsatadi. Ontologik jihatdan u inson mavjudligining yangi shakllarini, gnoseologik jihatdan bilimning konstruktiv tabiatini, aksiologik jihatdan esa jamiyatning ustuvor qadriyatlarini ifodalaydi. Shu bois ta’lim modernizatsiyasi zamonaviy jamiyatning barqaror rivojlanishini ta’minlovchi muhim falsafiy mexanizm sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Giddens A. The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press, 1990.
2. Habermas J. The Theory of Communicative Action. Boston: Beacon Press, 1984.
3. Beck U. Risk Society. London: Sage Publications, 1992.
4. Toffler A. The Third Wave. New York: Bantam Books, 1980.
5. Kuhn T. The Structure of Scientific Revolutions. Chicago: University of Chicago Press, 1962.
6. Drucker P. Post-Capitalist Society. New York: HarperCollins, 1993.

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

7. Bauman Z. Liquid Modernity. Cambridge: Polity Press, 2000.
8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
9. Piaget J. The Psychology of Intelligence. London: Routledge, 1950.
10. Vygotsky L.S. Mind in Society. Cambridge: Harvard University Press, 1978.
11. Bruner J. The Process of Education. Cambridge: Harvard University Press, 1960.
12. Dewey J. Democracy and Education. New York: Macmillan, 1916.
13. Sen A. Development as Freedom. New York: Knopf, 1999.
14. Nussbaum M. Creating Capabilities. Cambridge: Harvard University Press, 2011.
15. Castells M. The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell, 1996.
16. Selwyn N. Education and Technology. London: Bloomsbury, 2016.
17. Floridi L. The Fourth Revolution. Oxford: Oxford University Press, 2014.
18. Новиков А.М. Методология образования. – М.: Эгвес, 2010.
19. Слостёнин В.А. Педагогика. – М.: Академия, 2013.
20. Краевский В.В. Философия образования. – М.: Академия, 2002.